

Edmund Joensen, lögmaður

Nýggjársoða løgmanns 1997

Longu í 1995 sóust tekin um, at tað fór at eydnast at venda figgjarglugu gongdini í Føroyum. Hagtølini fyri 1997 vísa eins og tølmi fyri 1996, at tað av álvara gongur fram á Føroyum.

Hværji eru úrsættini?

Lat meg í stuttum nevna nøkur dømi um hesa framgongd:

- Fólkaøksturin heldur fram. Aftur í ár er talan um ein nettovækstur í fólkatálinum, sum nú er komið uppá umleið 44.300 fólk.
- Arbeidsloysið, sum var eini 25% við ársbyrjan 1994, og sum var 14% við árslok 1995, er nú komið niður á umleið 9%.
- Lónarútgjaldingar í januar til november 1997 eru óttar 7% í mun til sama tíðarskeið í 1996.
- Av hesum eru lónarútgjaldingar í marknaðarvinnunum óttar góð 7% og almennu lónarútgjaldingar óttar knøpp 6%.
- Skatta- og avgjaldstrýst, sum var óvanliga stórt, er minkað munandi.
- Figgjarglagnaravgjaldid er nu tikið heilt burtur.
- Landingarpriisirir fyri tosk, hýsu og partvist fyri upps, eru farnir 20 til 40% upp.
- Týðandi partar av føroyska fiskiflotanum, serliga heimaflotanum, hava havt eitt avbera gott ár.
- Fiskidnaðurin á landi vísir tó eina ávísna niðurgongd. Tað vandi eg aftur til.
- Útflutningurin fyri 10 mánaðir í ár var 8% stórri enn í fjør.
- Innflutningurin fyri 10 mánaðir í ár var 7% stórri enn í fjør. Ótta virksemd sást aftur í samansetingini av innflutningum.
- Handilsjavnin verður so státt helst betri enn í fjør, eitt vjvskot uppá umleið 300 miljónir kr.
- Gjaldsjavnin sær eisini út til at verða minst líka góður og í fjør, t.v.s. eitt vjvskot uppá meira enn 1.100 miljónir kr.

Hvat var útgangsstæðið og hværji mál vóru sett?

Í 1994 fóru vit undir at venda figgjarglugu gongdini í Føroyum. Løtingsval og ovurnýtslan í seinnu helvi av atíttáranum gjørdi, at føroyska samfelagið var farið so ruddiliga á húsagang, ein húsagangur sum bleiv endaliga staðfestur í 1992 og 1993.

Fyrst í hesum valseiði fluttu føroyingar í hópatali burtur í onnur lond at skapa sær livlíkindi, sum ikki funnst her heima.

Vit settu okkum eisini fyrri at vinna tann partin av heimastýrninum aftur, sum varð sleptur í gjørdum avtalum við danir.

Hildið var, at vit høvdu sett okkum sera stór mál, tá vit m.a. settu okkum fyrri at fáa javnvág á figgjarglugu í seinasta lagi 1998. Hesum máli, og nøgvum øðrum málum, náddu vit fyrri tíðina.

Í fjør segði eg, at tað var hugaligt at halda nýggjársoða. Tað er ikki minni hugaligt í kvöld, nú fyrnibils úrsættini frá árinum 1997 eru tøk.

Tað hevur gingið munandi betri enn eg roknaði við, tá eg átók mær starvið sum Føroya lögmaður.

árið. Veidn á fjarleiðum verður nakað skerð komandi ár, eitt nú kvoturnar í Barentshavinum. Tó liggur ein ávisur reservi í at fáa meira fisk viðgjørðan á landi.

Eg nevndi í áðni, at fiskidnaðurin á landi hevur víst afturgongd higartil í ár. Orsøkirnar eru fyrst og fremst tørvandi vilji at fáa veiðina til lands, móttøðan móti verandi virksemd, og tørvandi áhugin hjá heimligum kreftum at taka sær av teimum nógvum virkjnum, sum hava verið og eru til sølu.

Tað tykist sum um ein ávís vend er komin í nú í seinastuni, eina mest orsakad av øktum innflutningi av frystum fiski.

Eisini kann ein ávisur reservi leggja í møguleikumum fyrri at gera varandi avtalur við eystanlond. Fyrsta handilsavtalan er just gjørd við Estland. Sum so ofta fyrri nevnt tørvur okkum betri samstari við ES.

Samanumtikið kann sigast, at um framgongd ikki verður í búskapinum av øðrum orsökum enn fiskiveiðu og fiskiframleiðslu, so er vandi fyrri einum falli í lónarútgjaldingum í 1998 og framftur, og tað fer at merkast hart hjá landskassanum og hjá kommununum.

Tá lítið og onki avlop er budgetterað hjá land og kommunum, skal ein inn-tøkumissur svarast við sparingar, skattahækkingum ella figgjast á annan hátt.

Eitt annað vandamál er um rentan hækkað. Tað hevði minkað um nýtslu-møguleikarnar hjá landi, kommunum, privata sektorum og hjá einstøku húsarhaldunum.

Vit skulu heldur ikki gloyma stóru skuldina hjá landskassanum. Ein fóst afturgjaldsskipan fer ivaleyst at seta stór krøv til sparingar og skatting.

Tað kundt verið uppáttur betur

Aftaná at hava víst á, at tað hevur gingið okkum betur, enn roknað varð við, og at týðuligir vandar liggja fyrri framman, kann eg nevna, at tað kundt verið uppáttur betur.

Í nýggjársoðuni í fjør fanst eg at løttinginum fyrri at hava lorað ov nógv út í 1995 og 1996. Eg segði meg vera samdan við landsstýrismannin í figgjarmálum, sum lýstu figgjarglugu virgðerina sum eitt sjálv-tøkuborð. Hóast atfinningar frá andstöðu- og samgongulitum, loyvi eg mær at halda fast við hesar atfinningar.

Náddu úrsættini kundt verið munandi betri, um slíkar loringar ikki vóruð

framdar í valseiðinum. Tá havi eg lættari við at skilja, at politikkarar hava lyndi til at slaka í ár, nú løttingsval stendur fyrri durum.

Óg nakað er lorað í sambandi við figgjargluguina fyrri 1998, í alt einar 25 miljónir kr. Av hesum eru 8 jattaðar til heilsuverkið og 14 til almannaverkið, og 3 miljónir kr. eru jattaðar til ymsk endamáli uttá landið.

Hesar loringar havi eg í høvuðsheitum góðkent.

Nú stendur tað einum og hvørjum fritt at geva Føroya fólk gylt lyftu um, hvat teir ætla aftaná komandi løttingsval.

Men nú havi eg hug at siga sum íslendingurin segði á sinni: "Nú er ballið búið" hesumegin løttingsvalið.

Hvi var tað so ikki truplari?

Havandi í huga, at Føroyar fyrst í nýttárinum sum einasta land í vestrheiminum var farið á húsagang, kann tað tykjast marghættigt at tað hóast alt hevur gingið so mikið væl at rætta upp búskaparglugu gongdina í Føroyum.

Sjálvur ivist eg ikki í, at høvuðsorsøkirnar eru tvinnar.

Tann fyrri høvuðsorsøkin er, at føroyingar hava víst vilja og evni at virka fyrri einari góðari og skjótari loysn.

Teir landsmenn, sum fyrnibils leitaðu sær arbeidsmøguleikar og livlíkindi uttanlands, serliga í ríkisfelagskapinum, heldur enn at fáa í fítt her heima, eiga stóra tøk uppiborna. Fleiri og fleiri av teimum leita sær nú heim aftur, og skulu teir vera væl afturkomnir. Vit vilja halda fram at virka fyrri, at fleiri kunnu koma heim aftur.

Eisini teir landsmenn, sum vóru eitt sindur betri fyrri, sum varðveittu sitt arbeiði, og sum tí blivu heima á landi, hava stóra tøk uppiborna. Tóli til at bera stórar skattir og avgjöld, at tola niðurgongd í inntøku, fyrri ikki at tala um minking í tøkari nýtsluupphædd, arbeiðshugur og framfýsni annars vóru fyrirteyturnar fyrri, at vit politikkarar kundt fremja tað, sum fram er.

Hin høvuðsorsøkin er ríkisfelagskapurin. Tað, at hin parturin av ríkinum átøk sær at standa fyrri allari uttanlandsskuld til londini uttan fyrri Danmark, einar 7 milliardir kr., og tað, at vit framvegis hava fingið umleið 1 milliard kr. í ríkisstjóli eru avgjörðar fyrirtreytir fyrri teimum úrsættum, sum nádd eru.

Vit skulu ikki gloyma, at árligi ríkisstjólin uppá eina miljard krónur til okkara samfelag er umleið tann sama nettoupphæddin, sum útflutningurin í teimum vanaílgastu árunum legði eftir seg.

Vidurskiptini við Danmark

Hesi vidurskipti hava fingið drúgva umrøðu í hesum valseiðinum, fyrst og fremst av bankamálum. Vidgerðin í donskum og føroyskum fjølmiðlum, av donskum og føroyskum politikkarum á løttingu og á fólkatíngingum hava í ávísan mun tarnað sam-arbeiðinum millum Føroya og Danmarkar.

Tað fróir meg, at úrsættid av bankakanningini loksins verður almannakunngjørt um miðjan januar. Av góðum grundum veit eg onki um, hvat úrsættid verður. Uttan mun til, hvussu frágreiðingin verður orðað, fan eg at biðja føroyingar, løttingsmenn og fólkatíngingmenn og aðrar politikkarar, eins og fjølmiðlar, ja, allar føroyingar geva sær stundir til at koma til rætta samantakið til veruliga innhaldið í hesi frágreiðing, áðrenn verður at leika í aftur.

Føroya landsstýri fer gjøgnum serkønar skjótast gjørligt at útteiga eitt sakligt og rætt samantak av frágreiðingini um bankakanningina.

Tykkum nýtist ikki at vera í iva um, at verður tað mett rætt og neyðigt, fer lögmaður at nýta tann sama fastleika mótvægis dønnum, sum nýtur varð at sleppa okkum burturúr teimum politisku bindingunum við Danmark fyrst í hesum valseiði, og tann sama fastleikan sum nýtir er í kravnum um, at danir átaka sær kostnaðin av bankabjargingunum.

Politisku vidurskiptini innanlands

Sum náttúrligt er aftaná ein húsagang hjá einum heilum samfelag, hevur verið ávísur politiskur turbulensur hetta valseiðið.

Tað byrjaði við drúgvum samráðingum og einum samgonguskjali við Fólka-flokkinn, Kristiliga Fólka-flokkinn og Miðflokkinn. Í staðin bleiv tað ein samgonga við Javnaðarflokkinn, Verkamannafylkingina og Sjálvstýrisflokkinn. Ein sambandstingmaður tók seg úr tí samgongu. Tá Javnaðarflokkurin gav upp, varð samgonga gjørd við Fólka-flokkinn, Sjálvstýrisflokkinn og stórri partin av Verkamannafylkingini. Tá Sjálvstýrisflokkurin gav upp, helt samgongan fram sum minniliti í valbólkni við Kristiliga

Fólka-flokkinn og fráfarna sambandstingmannin.

Hesir trupulleikar hava av skiftandi andstöðum og av fjølmiðlunum verið týddir sum ein veikleiki fyrri politisku leiðsluna í landinum.

Men góvu vit eftir fyrri Fólka-flokkinum frá byrjanini av, góvu vit eftir fyrri Javnaðarflokkinum í miðjum valseiðinum, góvu vit eftir fyrri tí einstaka landsstýrismanninum og góvu vit eftir fyrri einstøkum tingmonnum, so høvdu vit ikki kunna víst á tey góðu úrsættini í dag.

Ein eigur at leggja til merkis, at ríki politikkurin av ymskítt politiskt samansettum samgongum hevur stórt sæð verið tann sama. Vit settu okkum nøkur mál, sum í stuttum vóru:

- at venda figgjarglugu gongdini
- at sleppa undan bindingunum við danir
- at lætta um hjá jvnnulivinum og
- ikki minst hjá einstaka borgarum

So kunnu vit meta um, hvørt tað var ósemja ella politiskur fastleiki, sum gjørdi, at vit náddu longur enn tey settu málini.

Skuldi eg fingið høvi til at gjørt tað um aftur, hevði eg roynt at sýnt upp aftur stóri politiskan fastleika, hóast vanda fyrri ávísan politiskum spenningum og sostatt nátt enn betri úrsættini.

Onnur vidurskipti

Ov drúgt verður at fara um øll mál í einari nýggjársoðu. Nevnst kunnu nøkur stórmál.

Vit hava arbeitt við spurninginum um landgrunsmarkid við Bretland, men stríðið hevur gingist. Fyrirreikingar verða gjørdar til eina oljувinnu, og uppskot til oljulooggávu er lagt fyrri tingið.

Komið er undir land at umskipa miðfyriritingina í landsstýrinum til broyttu stýrisskipanina. Allir aðalstjórar eru settir, eins og fulltrúar og skrivstovufólk. Hetta eru neyðug tiltøk, tí vit ringu nýggja stýrisskipanarlóg, um umsitingin skuldi virka á nøktandi hátt.

Góðu landsmenn, Eg vil enda hesa nýggjársoðu við tí týðningarmesta, eg havi at bera fram.

Tað er ein tøk til allar landsmenn, hvønn einstakan fyrri hennara og hansara lut í tí endurbýggingararbeiði, vit hava fram fyrri okkara land hesi fyra árin.

Fyri Føroyar og fyrri flestu føroyingar hava hetta verið 4 strævin, men góð ár. Í øllum víðákinum mega vit ikki gloyma at hava Harran við okkum í øllum lutum. Okkara tankar leita í samkenslu til tykkara, id mist hava á einhvønn hátt í fama ári. Harrin styrki tykkum, id hava verið fyrri stórum missi, og har sorg kennist sár.

Vegna Føroya landsstýri fari eg at ynskja øllum Føroya fólk, burturi sum heima, eitt av Harranum signað nýggjár.